

TDK

Halász Hanna Zsófia – Debrei Zsófia

2023. 11. 02.

TARTALOM

Absztrakt	3
Helyszín	5
Régi térképek	7
Koncepció	9
Modul	12
Anyaghasználat	14
Tervrajzok	15
Felhasznált irodalom	16

ABSZTRAKT

Emlékörzés

Az épületeken ugyanúgy nyomot hagy az idő akár egy élőlényen. Lepusztul, ha nincs megfelelően karbantartva, vagy épp kiüresedetten áll akár évtizedekig. Napjainkban számos megoldás megfigyelhető, hogy egy régi épületet, vagy épp műemléket miképp rekonstruálnak. Nemcsak egy műemléki ranggal ellátott ház lehet fontos, hanem egy adott közösség számára megszokottá, ikonikussá vált helyszínen fekvő építmény is. Esetükben is jogos felvetés, hogy hogyan lehet, hogyan érdemes újjá alkotni. Mi az a határ, ahol az mondható, hogy teljes egészében vissza kell építeni a régit, vagy épp annyira nem fontos, hogy valami teljesen mást kell a helyére építeni.

A projektünkben a Somló hegy déli oldalán található Zirci apátság pincéjének megmaradt romjait szeretnénk méltóbb állapotba hozni. Az itt élők és az ide látogatók számára is egy olyan maradandó kép, melyre biztosan emlékezni fognak. A rom, mint egy műemlék kihangsúlyozása a célunk, hiszen emiatt és a helyről elének táruló látvány miatt is látogatnak ide az emberek. Az apátsági épület rekonstruálását olyan módon oldanánk meg, hogy megtartsa a jelenlegi hangulatát, mégis vissza is idézzon valamit a kezdetekből. A feltevésünk az, hogy úgy állítsunk emléket, hogy megmaradjon az idő múlásának nyoma, látszódjanak az átélt évtizedek, közben egy újszerű, hívogató érzetet is keltsen és a környék szépségeit se fedje el.

Memory keeping

Time leaves its mark on buildings in the same way as it does on a living being. It decays if it is not properly maintained or if it stands empty for decades. Nowadays, there are many solutions for the reconstruction of an old building or monument. Not only the monument can be important, but also a building located on a familiar and iconic site for a community. Even in this case, it is a legitimate suggestion as to how it can be, and how it is worth re-creating. What is the limit where it can be said that the old one must be completely rebuilt, or it is not so important that something completely different must be built in this place.

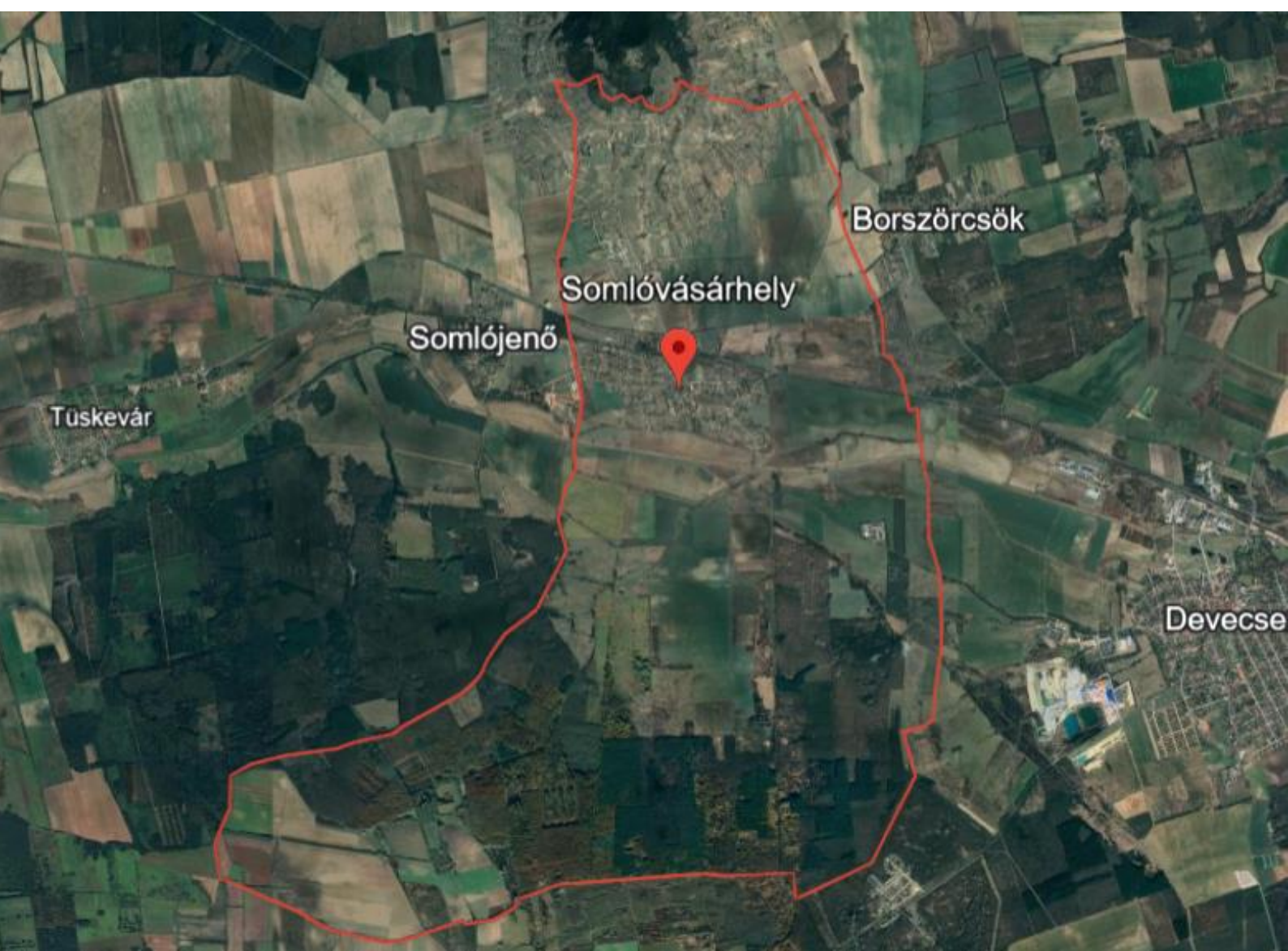
In our project, we want to bring the remaining ruins of the cellar of Zirci Abbey, located on the southern side of Somló hill, to a more dignified condition. For the people who live here and those who visit this place, it is a lasting image that they will surely remember. Our goal is to emphasize the ruin as a monument, because people visit here for this reason and for the view from the place. We would do the reconstruction of the abbey building in a way that it could keep the current atmosphere, but also recalls something from the beginning. Our hypothesis is to create a memory in such a way that it shows the passing time, the past decades are visible, while also creating a new, inviting feeling and not covering the beauties of the area.

HELYSZÍN

A zirci apátsági rom Somlóvásárhelyen található, mely egy a Torna-patak völgyében fekvő település Veszprém vármegyében. Korábbi régészeti kutatások bizonyították, hogy a térség már az őskorban is lakott volt, valamint ókori és népvándorlás kori emlékek is maradtak fent innen.

A mai Somlóvásárhely a lóvásáraitól volt híres, és innen kapta a nevét is, mely hajdan Apácza Somló Vásárhely volt. IV. Béla a lányának és az apácáknak ajándékozta Vásárhelyet 1259-ben. A terület a szőlő termesztéséről híres, melyek jellegzetes gazdasági épületei a borospincék és a prэшázak, amelyek vizsgálata néprajzi és borkultúra-történeti szempontból is érdekes. Az egész ország területén a legtöbb pincéről elég alapos és gazdag leírások vannak. Azonban a Somló pincéiről alig maradt fent bármi feljegyzés, holott már a XII. századból is vannak feljegyzések, melyek bizonyítják, hogy már akkor is foglalkoztak itt szőlőtermesztéssel. Ez idő tájt kezdték a térséget belakni a máshonnan érkező földvételi igénnyel rendelkező birtokosok.

A földművelés, a borkészítés és az, hogy más birtokosok is vannak a térségben a helyieken kívül, alapjaiban befolyásolta az itteni építkezést, ezáltal a vidék arculatát is. A külsős birtokosok betelepődése azt eredményezte, hogy a pincék száma növekedett a hegyen, és megjelentek a nagyobb, díszesebb, akár két szintes prэшázak. Korábban ez a fajta arculat nem igen volt jellemző a helyi épületekre. A XVIII. századra két típus volt megfigyelhető, az urasági prэшáz és a parasztpince.

A Somló hegyen a pincék elhelyezkedése tükrözte a szőlőbirtokosok vagyoni helyzetét, hiszen ennek függvényében osztották el a birtokokat. A hegy lábánál, a legalsó lankásabb, illetve a hegytető irányába a legmeredekebb fenti részeken kaptak helyet a helybéli kevésbé tehetősebb gazdák, hiszen itt a legnehezebb művelni a földet és az sem a legkedvezőbb, ahogyan a nap éri a szőlőt. A középső rész a földművelés szempontjából a leggyümölcsözőbb, hiszen itt a legjobb a nap beesési szöge, ahogy a termést éri és ezen a részen a legideálisabb a föld minősége. A kedvezőbb földrészeket a vagyonosabb lakosok vagy a külsős birtokosok, mint világi vagy egyházi nemesek kapták.

RÉGI TÉRKÉPEK

Az alábbi térkép az Arcanum adatbázisában található kataszteri térképről származik. Ezen is látszik, hogy a Zirci Apátság pincéjének jelenlegi elhelyezkedése már a kori időkben is a mai képét mutatta. Később a XX. századi légifotón is látható formájában bővítették, itt már egy portikusz is épült hozzá. Az idők múltával ez valószínűleg a nem megfelelő összeépítés következtében ledőlt, és csak régi fotók árulkodnak az ottlétéről. Azt, hogy a Somló környékéről milyen kevés feljegyzés maradt meg az utókornak, mi sem bizonyítja jobban, minthogy az apátsági pince romjáról csupán e térképen, légifotón, illetve egy egész közeli képen kívül nem igazán találtunk más dokumentumot.

HELYI JELLEGZETESSÉGEK

Somlón az egész épületet nevezték pincének, melynek belső pincerészét félig vagy háromnegyedig a meredek hegyoldalba süllyesztették a minőségi bortermelés és igényes borkezelés miatt. Kezdetben a helyiek alaprajzilag egyosztatú pincékben tárolták a bort, később azonban a birtokosok számának növekedésével, és az eltérő elképzeléseikből fakadóan a több osztatú pincék is gyakorivá váltak. Az épületek bejárata a terep lejtésétől függően változott. A lankásabb részeken az ajtókat az oldalfalra helyezték el, míg a meredekebb hegyoldalon a csúcsfalon lévő, völgy felé néző bejárat volt a gyakoribb.

Építőanyagukban is igen változatos képet mutatnak a somlói pincék, és itt is igaz, hogy a terepviszonyokhoz kötötten mutatkoznak meg. A lankásabb részeken inkább a tömés- és a vályogfal volt a jellegzetes. Ezeket vízzárási szempontokból sokszor kombinálták kőfallal, még pedig olyan módon, hogy a hegyről bányászott kövekből 15-20 centiméter magasan alapozták meg a tömés- és a vályogfalat. Ezt az eső felcsapódása miatt építették így össze. Viszont a térség jellemző építőanyaga alapvetően a kő. Gyakran nemcsak az épület fala, hanem a pincék dongaboltozata is kőből készült, bár sokszor egészítették ki más elemekkel is, ez főként téglát jelentett.

A pincék tetőszerkezete kevésbé tér el egymástól a helyszíntől függően. Általános megállapítás, hogy a tető súlyát, a szelemengerendát és a felső szelemeneket az ollószárok tartották. Ezek az ollószárok sár-vagy koszorúgerendák közötti kötőgerendára támaszkodtak. A sárgerendát és a szelement a fedélfa lécei kötötték össze, amire vízszintesen és párhuzamosan futó lécezést fektettek, amire rákerült a tetőfedő anyag. Somlón ez szinte kivétel nélkül a zsúp volt. Miután elkészült a tetőszerkezet utána építették be az oromfalat.

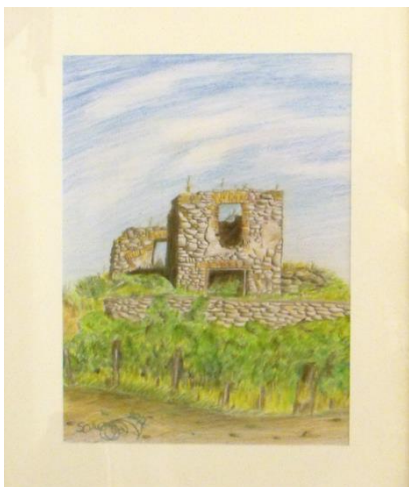

A zirci apátság somlói pincéjéről nem sok információ és kép maradt fent, így nem lehet egyértelműen meghatározni a régi szerkezetét. Valószínűsíthető, hogy a helyi építkezési szokásoknak megfelelő építkezési eljárásokat alkalmazhattak, vagyis maga az épület kő- és téglafalú, a pince részénél a fal átvált főként téglába, illetve a dongaboltozat is ebből készült. A mai formájában is fellelhetőek még ezek az elemek, mind a kő, mind a tégl.

Tetőszerkezete feltehetően a korábban említett szelemenés ollószáras tető, viszont tetőfedése látszólag ettől eltérő. A hegy lejtője felé egy portikuszos része volt az épületnek, mely valószínűsíthető, hogy csak esztétikai szerepe volt, illetve ki szerettek volna tűnni a somlói pincék közül azzal, hogy a látvány irányába nyitnak ezzel a gesztussal. Valamint azt is elérték vele, hogy aki letről tekint fel az épületre, annak egyből valamiféle magasztosabb funkció is társulhatott tudat alatt a kinézetéhez, mivel a portikusz legtöbbször egyházi építményeken, vagy villákon jelent meg.

KONCEPCIÓ

Az épület a hegynek már jelenlegi rom formájában vált jellegzetes, meghatározó elemévé, emiatt ezt az ikont nem vennénk el a somlói összképből. Így hát az alap felvetésünk az, hogy romhoz nem szeretnénk különösebben hozzányúlni olyan módon, hogy további épületrészekkel vagy rekonstrukcióval leuralnánk a mostani képét. A szerkezetét emiatt csak megerősíteni szeretnénk, hogy állékonyságával ne veszélyeztessen senkit, ugyanakkor minden szempontból megközelíthető legyen.

Műveken, programajánló oldalakon és még a térképen is ilyen állapotban, illetve rom pince néven emlegetik.

Nagyon fontos szempontként szem előtt tartottuk, hogy ne egy újabb szolgáltatást nyújtsunk az ide érkezőknek, hiszen maga a rom önmagában a funkció, ebből kifolyólag inkább egy nyugodt helyet képzeltünk el, mely a látványt. Somlót elteti. A rom és környezete, bármilyen ikonikus is, jelenlegi formájában egy nem-hely. Vagyis egy olyan emberek által használt környezetben létező területté, mely nem rendelkezik szellemi vagy érzelmi tartalommal, ennek ellenére egy kiemelt helyzetben van a fizikai környezetét tekintve. A rom jelenleg tehát egy nem-hely, így ahhoz, hogy fent tudjuk tartani, elkerüljük a bontását vagy a drasztikus átalakítását helyébe kell tennünk, hiszen a jelenlegi állapotban egy csupán műtárgyként értelmezhető. A „funkciótlan” tartalma erősítésére

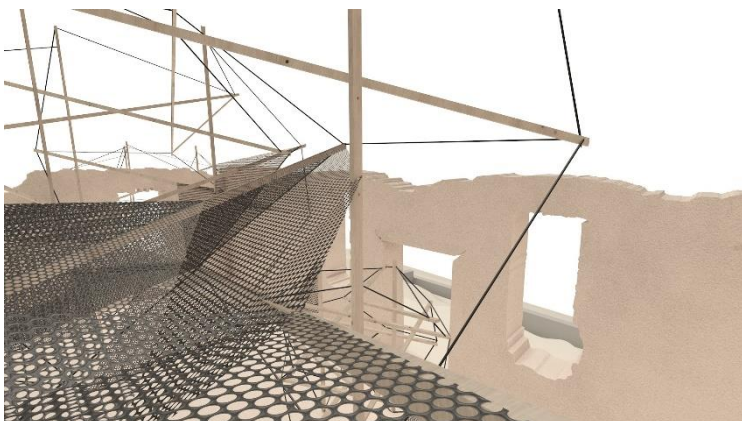
egy újfajta térhasználatot használatot helyezünk bele. Ahogyan elkezdünk bele életet lehelni, elindul az érzelmi kötődés megteremtődése, hiszen pozitív érzelmi tartalom elérése a fő cél. Elérhető közelségbe kerül, hogy az önmagában lévő tájképi elemen túllépve biztosítva legyen a fennmaradása. Nem kívánunk a beavatkozásunkkal ikonná válni, inkább a használói kötődést szeretnénk kialakítani, belakhatóvá tenni.

Maga az intervenciónk egy „pavilon” a rom belsejében, illetve abból „kifolyva” belakhatóvá teszi az építmény környezetét is. Az installáció több különböző méretű modulból tevődik össze, melyek gömb alakot formálnak, ezzel visszautalva a szőlőszemekre. Ezzel az apró gesztussal a modulok változó méretben

„szőlőszemekként” adnak új életet a romnak. Hiszen a pince eredeti célja a szőlő feldolgozása, a bor előállítás volt, ezt a funkciót kívánja építményünk megidézni.

Elemi állításaink közé tartozik, hogy nem kívánjuk elvenni a reflektorfényt a romról, mégis azt az érzetet szeretnénk előhozni, hogy kíváncsivá tegye az embereket az, hogy valami nem szokványosat látnak. Hiszen a nézőpont váltakozásával a sűrűsödő és ritkuló modulok egy egyedi képet mutatnak, amit csak úgy lehet felfedezni, ha közlőrl szemügyre vesszük. Fontosnak ítéltük meg, hogy a romot minden szemszögéből megmutassuk, mint műalkotást. Ezért a pavilonunk lényege, hogy ne csak látványban nyújtson valami különlegeset, hanem használatából fakadóan más perspektívába helyezzük a romfalakat.

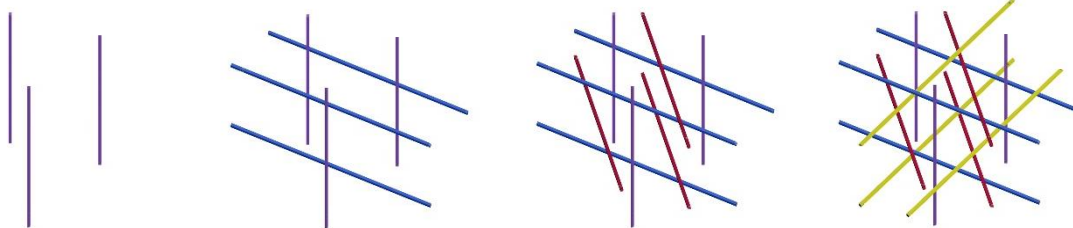
Ahhoz, hogy a használhatóságot kivitelezni tudjuk a modul bizonyos síkjaiban kifeszítünk perforált acéllemezeket, ezáltal más síkokban is bejárhatóvá válik a rom, hiszen ilyen módon képesek leszünk felmászva magasabbról is megfigyelni mind a tájat, mind az épület maradványait. A könnyed

érzetet fenntartva, a perforált lemezek, csak néhol lennének elhelyezve, ahol szükség van rá, ezáltal kijelölve a látogatónak egy utat, ami mentén megpihenve elmélyülhet a csodálatos Somlóban.

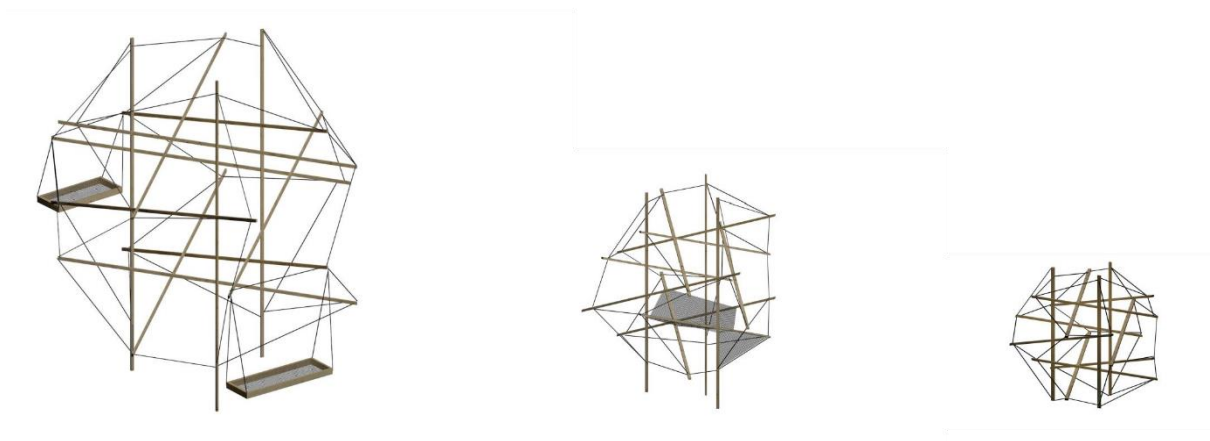
Érdekesnek gondoltuk a felvetést, hogy valamilyen formában visszaidézhetővé váljon a terület eredeti használata. Ennek eredménye, hogy nem találtuk értelmét, hogy csakis a rom falai között jelenjenek meg a modulok. Ebből kilépve, annak környezetét is belakjuk, amivel az épület korábbi hasznosított területének nagy része jelenleg is használhatóvá válna. A kihelyezett elemek egyike a pince bejárata közelébe helyezkedik el, utalva a pincében zajló tevékenységekre, a másik, az épület előtti pedig már közvetlen kapcsolatban van a szőlőtővekkel, amik szintén szerves részét képezték a régi funkciónak. A romból kifutó modulok kissé eltérnek a többitől, inkább a látványra fókuszálás kerül előtérbe. Ebből kifolyólag a rom melletti gömbbe elhelyezett elem a hinta, melyet egyszerűen, az acél sodronyokhoz rögzítve lehet használni. A modulok kialakítása alapvetően alkalmas rá, hiszen stabil, a szerkezete között pedig elegendő hely van ennek a kivitelezésére. A rom előtt elhelyezett másik modul funkciója és szerkezete különösebben nem változna, csupán alacsonyabb lenne a mászható magasság.

MODUL

A modul úgy épül fel, hogy 4 tengely mentén futnak a szilárd fa elemek. Ezek nem keresztezik egymás útját sehol sem, ugyanakkor minden szilárd elem két végétől 3-3 huzal indul egy-egy másik rúd elem végéhez. Ez a modul három különböző méretben van jelen a tervben: 2, 3 és 5 méteres fa rudakból állhat.

A modul szerkezete Richard Buckminster Fuller munkásságából ered, aki a moduláris, vagy másképpen minta alapú építészeti gondolkodásmestere volt. Az általunk ide illőnek vélt szerkezeti egység tenzegritás (tensegrity) néven ismert. Ez pályájának egyik legkésőbb kiforrott modellje.

/következő oldalon munkásságáról szóló könyvből részletek a tenzegritásról

ANYAGHASZNÁLAT

A rom maga kő és téglá elemekből áll, a déli homlokzaton középen elhelyezkedő ajtónyílásnál pedig még látszódik a régi fa keret.

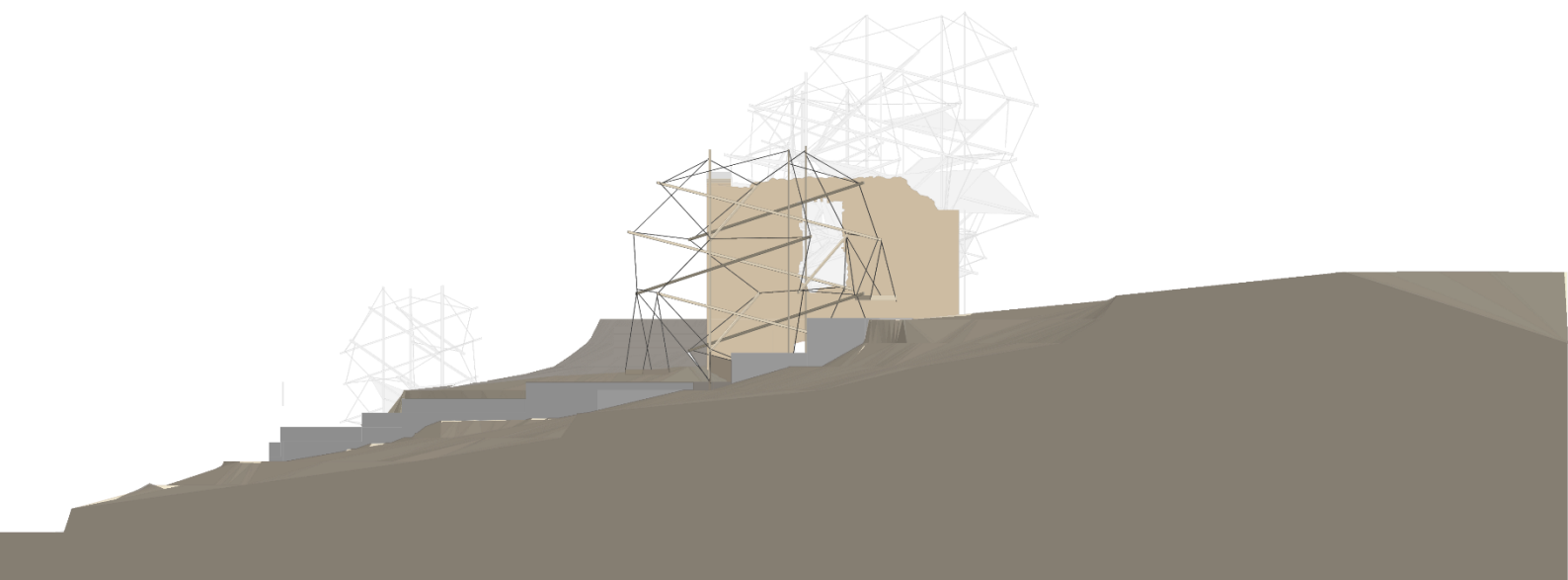
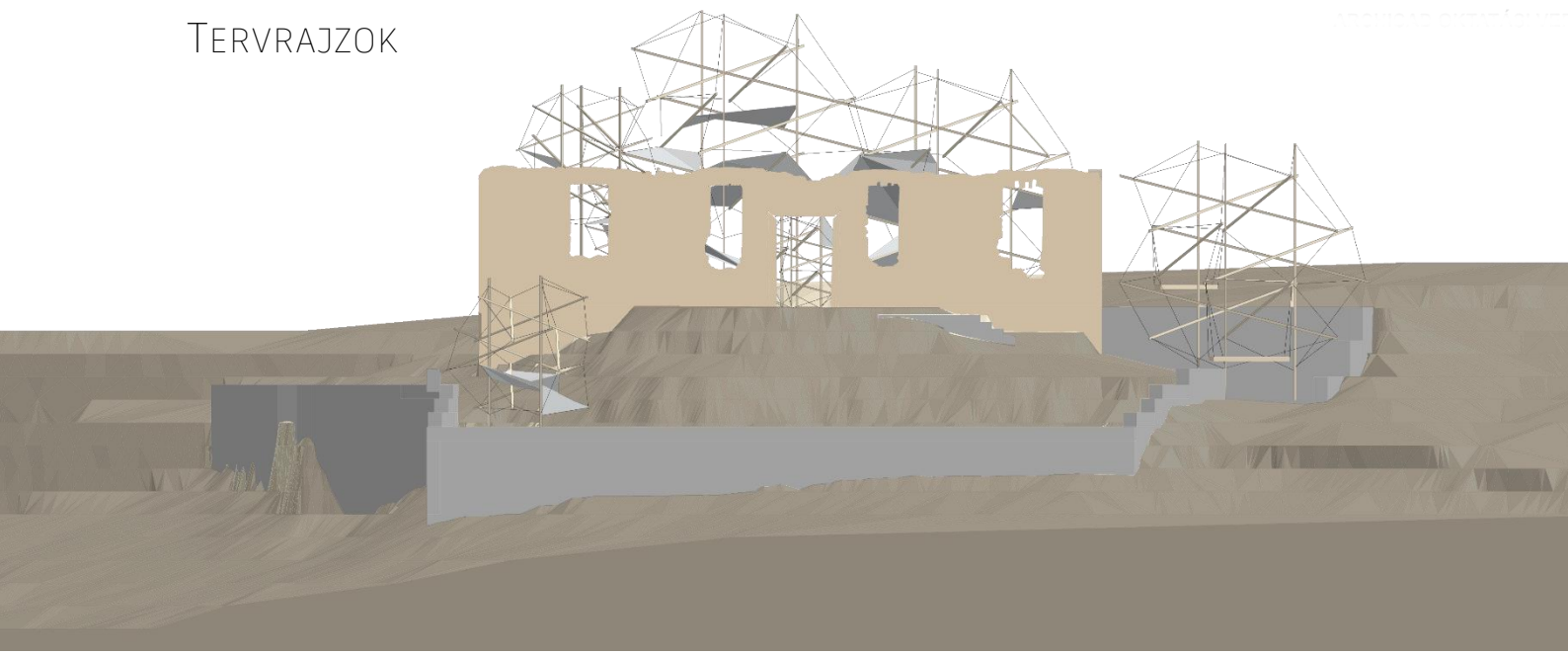
Anyaghasználatban a fa és az acélsodrony mellett döntöttünk. Azért fa, mivel olyan anyagot kerestünk, amely erősíti azt a felvetést, hogy a romot az időre bízjuk. Úgy gondoltuk ehhez jól illene, ha a beavatkozásunk anyaga is az idő múlásával más lenne, öregedne, esetleg színében is megváltozna. A fa léceket acélsodronyok tartják össze, abban a gömb formában, melyet egy modulnak nevezünk.

A modulok egymás mellé illesztéséből kapott forma megtölti élettől a rom falai között lévő teret, viszont alapvető cél lenne, hogy az erre járók használatba is vehessék a pavilont. Így jött az igény arra, hogy a síkok közé kifeszítsünk a modulok közt lévő, mászást elősegítő anyagot. Olyan elemekre volt szükségünk, amelyek anyagukban illenek a fához és az acél huzalhoz is, ugyanakkor elég strapabíró ahhoz, hogy alkalmas legyen "lépcsőként" való alkalmazásra. Ilyen módon jutottunk el a perforált acéllemezhez.

TERVRAJZOK

ARCHITECTURE

A tervezési folyamat során, arra a következtetésre jutottunk, hogy egy adott szituációban igen sokrétűen lehet eljárni, attól függően, hogy a helyszín milyen célt ad a tervezőnek. A mi helyzetünket lényegesen befolyásolta a személyes tapasztalat a helyi atmoszférában. Ebből fakadóan a célunknak a környezethez való illeszkedést fogalmazzuk meg, ehhez pedig egy nem mindennapi eszközt használtunk, amivel teret adtunk a szabad felhasználásnak, egyetlen funkció fókuszba helyezése nélkül.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

https://epa.oszk.hu/01600/01610/00016/pdf/vmm_16_1982_22_csoma.pdf

<https://sketchfab.com/3d-models/pince-rom-somlo-hegy-9babb28df495439ba8a81ce6206cbef9>

<https://somlostellplatz.hu/activity/rompincek/>

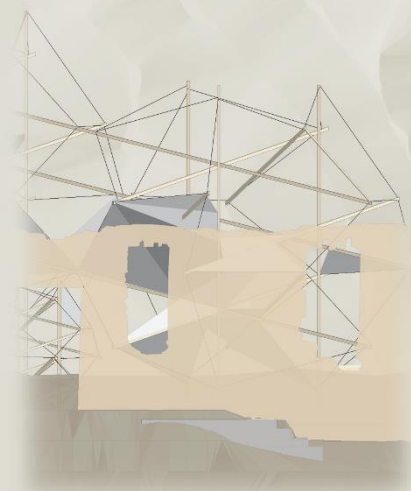
<https://www.fentrol.hu/hu/legifoto/114916?fbclid=IwAR2Zyli6ctUdAlr5CrJwWReQK4lq3gtoWvZdtKNf0X96JgzuIIDM51H2E7g>

https://maps.arcanum.com/hu/map/cadastral/?layers=3%2C4&bbox=1941532.0973779985%2C5978040.359989796%2C2038072.0641021763%2C6010373.222954426&fbclid=IwAR3jPWfqmkM4-07q2UMqK3uqEQjtLUiML5uWuQdrn8v-RomlUJIEDf_3BeY

Könyv: López-Perez, Daniel: R.Buckminster Fuller Pattern-thinking; Zürich: Lars Müller Publishers; 2020; 178-181; 190-191

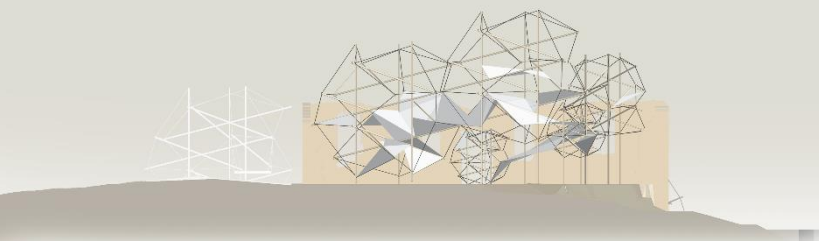
Alaprajz

Homlokzat részlet

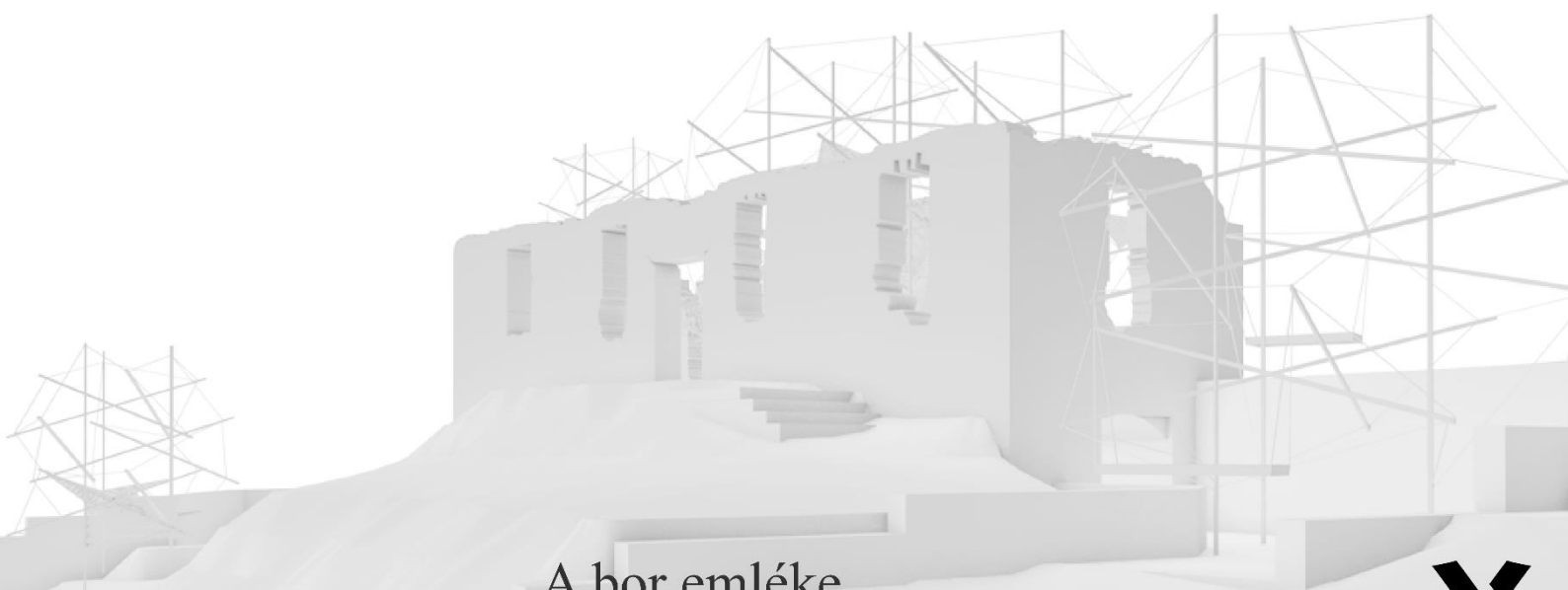
Modul készlet

Északi homlokzat

Déli homlokzat

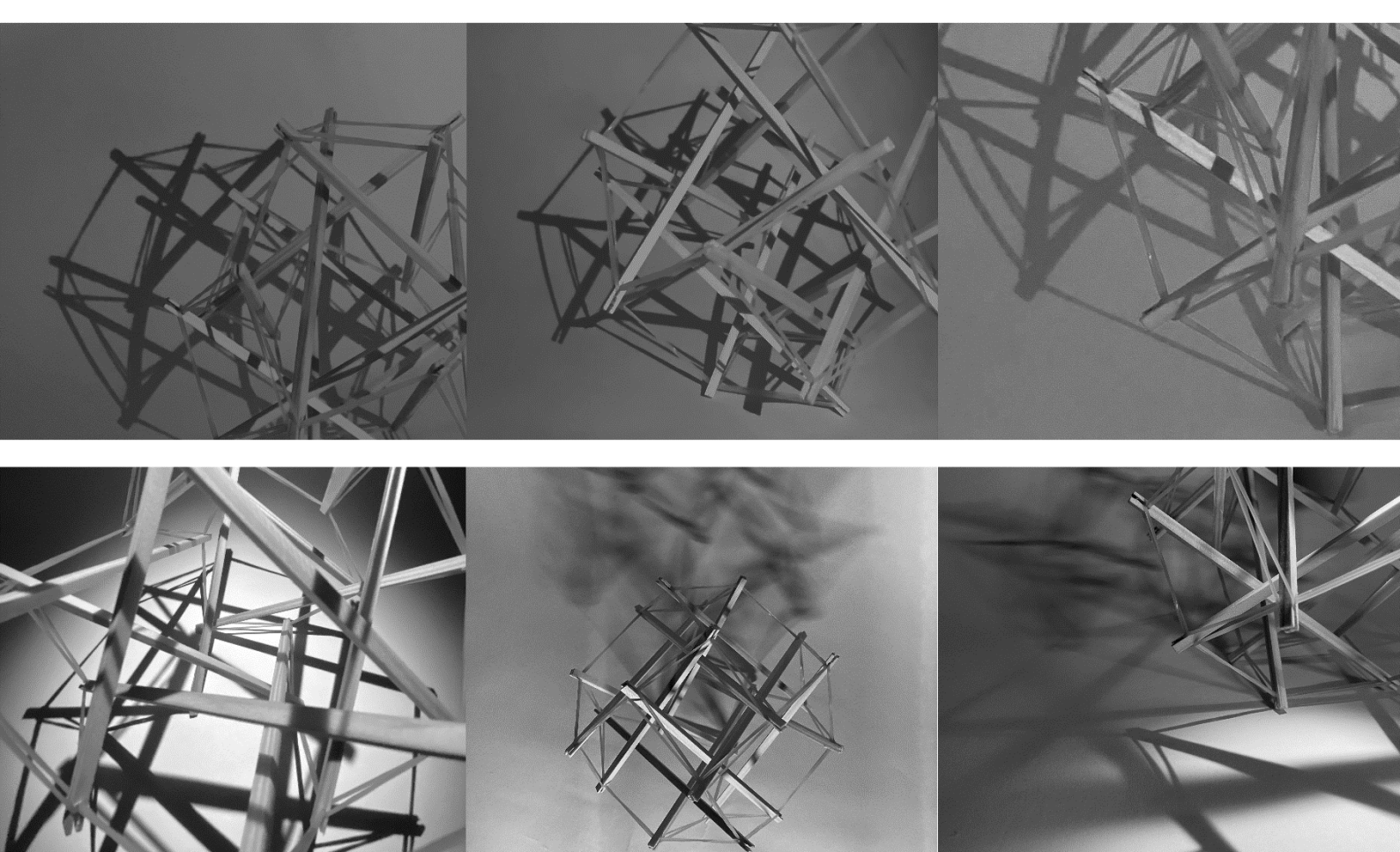

A bor emléke

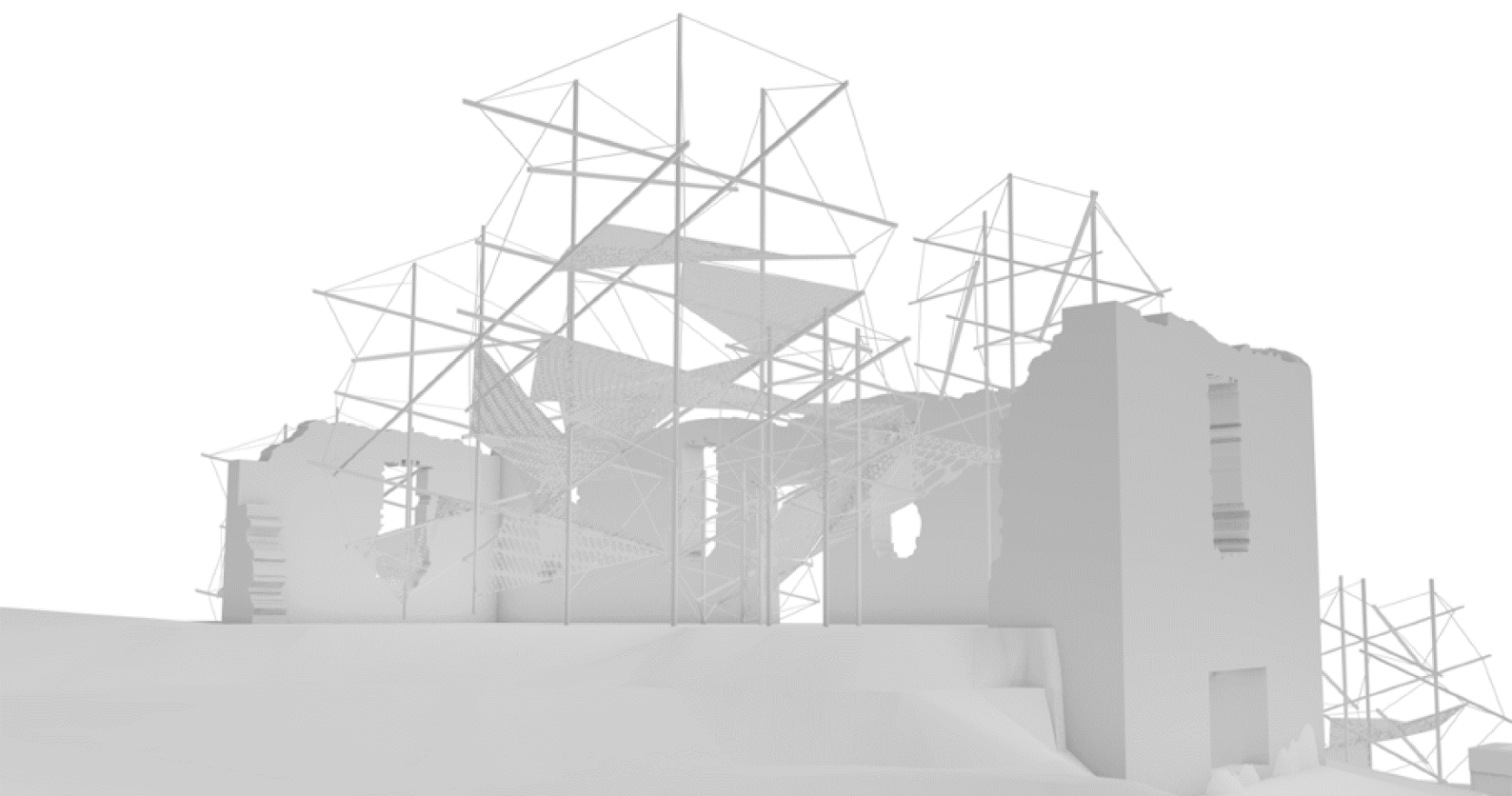
szerzők: Debrei Zsófia, Halász Hanna Zsófia
konzulensek: Dr. Sági Gergely, Dr. Vasáros Zsolt

Somló

„A tervezési folyamat során, arra a következtetésre jutottunk, hogy egy adott szituációban igen sokrétűen lehet eljárni, attól függően, hogy a helyszín milyen célt ad a tervezőnek. A mi helyzetünket lényegesen befolyásolta a személyes tapasztalat a helyi atmoszférában. Ebből fakadóan a célunknak a környezethez való illeszkedést fogalmaztuk meg, ehhez pedig egy nem mindennapi eszközt használtunk, amivel teret adtunk a szabad felhasználásnak, egyetlen funkció fókuszba helyezése nélkül.”

Somló

A bor emléke

szerzők: Debrei Zsófia, Halász Hanna Zsófia
konzulensek: Dr. Sági Gergely, Dr. Vasáros Zsolt

